

Tax burden from undue claims

Daňové zatížení z nesplacených pohledávek

Stanislava Čížková¹

Abstract

The presentation focuses on influence of undue (unpaid) claims and its effect on financial stability of company. I will mainly focus on impacts to company's tax liability such as value-added tax and income tax. Attention is mainly paid to small firms and mid-size companies. The differences between accounting principles and tax evidence.

Key words

claim management, problematic claims, claims exact, value-added tax, income tax

JEL Classification G00

1. Pohledávky z obchodního styku

Ve svém příspěvku bych se chtěla zabývat vlivem nesplacených pohledávek z obchodního styku na daňové odvody. Problematika je součástí výzkumného projektu IGA 7725. V dodavatelsko odběratelských vztazích probíhá stálý koloběh peněz a v otázce schopnosti plnění závazků musí existovat určitá hodnota pracovního kapitálu, která umožňuje likvidaci závazků řádně a včas. K plnění tohoto úkolu je třeba zajistit i příjmovou stranu peněžního toku.

Zároveň se chci soustředit na MSP s důrazem na firmy živnostníků, kteří vedou daňovou evidenci a jsou v jiném režimu stanovení hospodářského výsledku než firmy, které vedou účetnictví.

2.1 Malé a střední podniky

Soustředí se na tuto skupinu z důvodu velkého zastoupení co do počtu podnikatelských subjektů. Dle statistiky MPO bylo k datu 31.12.2010, což je zároveň i datum, ke kterému se prováděl náš výzkum, 989568 MSP, z nichž je právnických osob 201269 a skoro 4 násobek, přesně 788299 podnikajících FO. MSP v ČR zaměstnávají 62% ekonomicky činného obyvatelstva a podílejí se 36% na tvorbě HDP. Dále zajišťují 50% exportu a 57% importu ČR.

2. Daň z přidané hodnoty

U DPH je nastolen stejný princip zdaňovacích období a metodika výpočtu výše daně u PO i FO bez ohledu na to, zda vedou účetnictví či daňovou evidenci. Zdaňovací období je čtvrtletní u osob, jejichž obrat v předchozím kalendářním roce nepřekročil 10 mil Kč. Stalo-li se tak je zdaňovacím obdobím 1 měsíc. Povinně jsou plátcí daně osoby, jejichž obrat po 12 sobě jdoucích měsících překročí 1 mil. Kč.

¹ Stanislava Čížková, Ing., VŠFS Praha, e-mail.: cist@post.cz

Daň z přidané hodnoty má přesně stanovaná pravidla, jak provést zařazení jednotlivých pohledávek a závazku do daňového přiznání příslušného období a to podle data zdanitelného plnění. Co se týče pohledávek, předpokládá se, že bude uhrazena včetně daně, která se potom odvede FÚ.

2.1 Nesplacené pohledávky

V případě, že pohledávka není uhrazena je subjekt povinen DPH uhradit FÚ z vlastních zdrojů. V tomto případě má až do vymození pohledávky vázané prostředky a snížený stav disponibilních finančních prostředků. Na druhé straně má tutéž možnost získat prostředky z vlastních závazků jejich neuhrazením svým dodavatelům. Vzhledem k tomu, že se hradí rozdíl daně na vstupu a na výstupu, je tak možné finanční toky regulovat a prodlužovat dobu obratu závazků úměrně době obratu pohledávek. Tím ovšem dochází k podpoře rozvoje druhotné platební neschopnosti a nemusí zde jít ani o nedostatek finančních prostředků, ale o spekulaci nebo neochotu přispívat finančně svým odběratelům, potažmo do celého systému vybírání této daně. Proto tak tuto újmu přenášejí na své dodavatele a tak dochází k řetězové reakci. K vylepšení cash flow je lépe využít zálohové faktury nebo „profaktury“, neboť tyto nejsou zdanitelným plněním a neovlivní daňové povinnosti u DPH. Zároveň je třeba vidět i pozitivní dopad DPH, protože odběrateli včas uhrazené pohledávky přinášejí DPH a až do dne odvodu FÚ je tato daň „krátkodobým úvěrem“ pro daňový subjekt, což hlavně pro čtvrtletní plátce je nezanedbatelný finanční zdroj.

2.2 Nedobytné pohledávky

Situace je pro dodavatele ještě daleko horší jedná-li se o nedobytné pohledávky. Až doposud bylo v případě nedobytných pohledávek možné provést pouze odpis pohledávek, vzhledem k tomu, že tento úhrnný odpis bylo možné provést po uplynutí 3 let od splatnosti pohledávky, navrácení odvedeného DPH odpis pohledávky neřešil, a tak zcela nespravedlivě doplácet majitel pohledávky na neodpovědnost odběratele. V cash flow tak na straně příjmu chybí hodnota příjmu z celé pohledávky a na straně výdajů je odvedené DPH. Takže z této akce ještě profitoval majitel závazku, který provedl daňový odpočet. Konečně v poslední novele zákona o DPH, zák. 47/2011 Sb., platná od 1. 4. 2011 v návaznosti na insolvenční zákon řeší vedle možnosti odpisu pohledávek i uplatnění DPH jako samostatnou položku vrácení DPH z nesplacených pohledávek, alespoň za dlužníky v insolventci. Z pozice státu musí samozřejmě dojít k vrácení uplatněné daně na vstupu u dlužníka. Při splnění podmínek, kdy je rozhodnutím soudu dlužník v insolventním řízení a pohledávka je do tohoto řízení řádně přihlášena ve stanovené lhůtě, pohledávka vznikla před rozhodnutím soudu o úpadku minimálně 6 měsíců a zároveň se nesmí jednat o pohledávky mezi spojenými osobami. Postup, který zákon vyžaduje, aby dlužníkovi byl doručen doklad o provedené opravě. Z hlediska správce daně je důležité, aby opravu daně provedly oba subjekty, tj. věřitel i dlužník. Hodnota uplatněné částky DPH vychází z rozvahové hodnoty a dosahuje 100% této hodnoty.

Které pohledávky se dají tedy uplatnit od 1. 4. 2011? Vzhledem k tomu, že se jedná v daňovém přiznání k DPH o samostatnou položku mohou tak být uplatněny pohledávky, které v době účinnosti zákona splňovaly výše jmenované podmínky. Datum splatnosti pohledávky, ani datum vzniku pohledávky zde nehraje roli.

Proto, ve vlastním zájmu, by věřitelé měli iniciovat návrhem rozhodnutí soudu o zahájení insolventního řízení s dlužníkem.

3. Důchodové daně

U důchodových daní naopak záleží na právní subjektivitě daňového subjektu a na rozhodnutí fyzické osoby vést účetnictví nebo daňovou evidenci. Právnícké osoby jsou

povinný vést účetnictví a vede-li ho dobrovolně fyzická osoba, má stejné možnosti jako osoba právnická.

3.1 Výstup z účetnictví

Pohledávky se podle zákona o účetnictví stávají výnosem vystavením faktury a ovlivní daňovou povinnost na straně výnosů, samotná platba nemá vliv na zařazení do zdaňovacího období důchodové daně. Záležitost vymáhání pohledávek potom vyvolává další náklady, které mohou zasahovat do dalšího zdaňovacího období a snižovat tak daňový základ. Odpis nedobytných pohledávek sice snižuje daňový základ, ale samozřejmě s časovým posunem. Z hlediska daňového zatížení tak v roce vzniku pohledávky se základ daně zvyšuje a z hlediska cash flow se kladný tok nerealizuje. Zákon o rezervách dává subjektům vedoucím účetnictví možnost a pravidla vytvoření opravné položky k nepromlčeným pohledávkám za dlužníky v insolventním řízení. Pomocí těchto opravných položek je možné provést odpis pohledávky. Hodnota této opravné položky je odvislá od doby, která uplynula od doby splatnosti pohledávky. Záleží zde na hodnotě pohledávky, je-li vyšší než 200 000 a po splatnosti min. 6měsíců může opravná položka mít hodnotu 20% rozvahové hodnoty, bez omezení částky potom po splatnosti nad 12 měsíců 33%, nad 18 měsíců 50%, nad 24 měsíců 66%, nad 30 měsíců 80% a nad 36 měsíců 100% rozvahové hodnoty. U jednotlivých pohledávek, k různým dlužníkům, jejichž hodnota je do 30000 může po 12 měsících po splatnosti uplatnit až 100% rozvahové hodnoty. Ani zde opravné položky nelze tvořit mezi spojenými osobami, ani na pohledávky nepřihlášené do insolventního řízení a na pohledávky neuznané insolvenčním správcem. Tyto pohledávky jsou pak nedobytné a jdou k tíži věřitele. Mohou se sice odepsat, ale nedaňovým způsobem, tj. nestávají se nákladem. Při vymáhání pohledávek by se také mělo kalkulovat, zda náklady na vymáhání nepřekročí hodnotu pohledávky.

3.2 Výstup z daňové evidence

Fyzické osoby, které vedou daňovou evidenci zaznamenají pohledávku jako příjem ovlivňující základ daně až ve chvíli uskutečněního peněžního toku. Vzhledem k tomu, že pohledávka při svém vzniku neovlivnila daňový základ, není nutné provádět její odpis. Zdálo by se, že je zde určitá výhoda z hlediska peněžního toku, je zde však velký problém s ustanovením zákona o striktním zařazení platebních transakcí uskutečněných do půlnoci 31.12. daného roku. Neuskutečněné pohledávky tak ovlivní příjmy ovlivňující základ daně a zkreslí hospodářský výsledek. Zvláště u subjektů, které mají malý obrat, jedná se především o drobné živnostníky, kde neuhrazené pohledávky mohou zavést firmu lehce do ztráty a naopak v následujícím roce navýší daňovou povinnost. Ztráta se dá sice uplatnit jako nedaněná částka v následujících 5ti letech. Vzhledem k tomu, že je zde však návaznost na odvod do ZP a SP tento subjekt v roce realizované ztráty musí uhradit minimální příspěvek do obou pojištění, což je u ZP 20040 a u SP 21684, tedy dohromady 41724. V roce následujícím potom hradí tato pojištění ze skutečně realizovaných příjmů a jsou-li jejich součástí pohledávky z minulého roku hradí toto pojištění, dalo by se říci duálně. Jeho výdaje jsou oproti rovnoměrně vykázaným daňovým základům o částku 41724 Kč. vyšší. Dále se ztráta promítá i do možnosti uplatnit do nezdaniitelné části základu daně další nedaněné částky jako je soukromé životní a penzijní pojištění, úroku z hypotéčních úvěrů a uplatnění slevy na dani na poplatníka, studenta, invaliditu a dokonce vzhledem k tomu, že poplatník nerealizuje příjem šestinásobku minimální mzdy nemá ani nárok na daňový bonus na dítě a zbavuje se tak výhod, které daňový systém umožňuje.

3.2.1 Ilustrační případ

Pro ilustraci si navodíme situaci poplatníka s jedním dítětem, na které uplatňuje slevu na dani. Tento podnikatel by ve dvou letech ve své firmě dosahoval stejného zisku 500tisíc, a to

za předpokladu, že výdaje a příjmy ovlivňující základ daně budou jak na straně příjmů, tak na straně výdajů realizovány v témže roce. Poplatník hradí své závazky ve splatnosti, ale v prvním roce došlo v závěru roku k nesplacení pohledávek a tím v daňové evidenci se příjmy ovlivňující základ daně snížily o 500 tisíc, tj. zisk je nulový. V druhém roce byly pohledávky uhrazeny a tím se docílilo zisku 1 milión. Otázkou je, zda se budou lišit celkové výdaje na zdravotní a sociální pojištění a na daň z příjmu fyzických osob za tyto dva roky.

Oba roky zisk 500000		1.rok zisk 0, 2. rok zisk 1 milión	
SP	73500	21684	147000
ZP	33750	20040	67500
Daň	38556	0	113556
CF	145800 x2	41729	+ 328056
celkem			
CF	291612	369785	

Výpočet 1: CF při různém rozložení daňového základu /vlastní zpracování/

Rozdíl 78173 vydaný na SP, ZP a DzPFO vznikl poplatníkovi z důvodu povinnosti hradit minimální odvody SP a ZP a nemožnosti uplatnit v prvním roce daňové slevy na poplatníka a na dítě a můžeme být rádi, že máme jen jednu sazbu daně. Částka by ještě byla větší, pokud by poplatník měl právo uplatnit některé další nedaněné částky, popř. další slevy. Vykázání ztráty má pro poplatníka i další negativní vliv, je-li roční příjem započitatelný pro výpočet důchodu. Při rozkolísaných základech příjmů v jednotlivých započitatelných letech, jako základu pro výpočet invalidního nebo starobního důchodu, je opět znevýhodněn, neboť výpočet těchto důchodů je postaven na progresivním základě.

3.2.2 Návrh legislativní úpravy

Před několika lety existovalo ustanovení, které umožňovalo podnikajícím FO v období od 15. 12 do 15.1. následujícího roku zařadit účetní operace do období, ke kterému věcně patřily. Domnívám se, že obnovení tohoto ustanovení by napomohlo k spravedlivějšímu využití daňových výhod pro podnikající FO. Proto tuto úvahu dávám k zamyšlení. Hypotéza, že nesplacené pohledávky poškozují věřitele se tímto potvrzuje, ale dopady na jednotlivé skupiny poplatníků jsou rozdílné. Fungující systém řízení pohledávek je velkým plusem pro každý podnikající subjekt.

3.2.3 Řízení pohledávek

Nelze opomenout, že řízení pohledávek probíhá ve třech fázích: fáze přípravná, fáze do splatnosti a fáze po splatnosti pohledávky. První fáze je velice důležitá především proto, aby se stanovila pravidla konkrétního závazkového vztahu. Přístup k zákazníkům musí být individuální, je třeba myslet na rizika, která by mohla zkomplikovat průběh transakce a tím, že budeme řešení možných komplikací stanovovat již ve smlouvě zajistíme, že se jednak subjekty budou chtít vyvarovat sankcí a jednak mají předem stanoven postup řešení, s kterým oba subjekty souhlasily. Mimo základních ustanovení, které má smlouva obsahovat by se nemělo zapomínat na zajištění, možnosti jsou smluvní pokuta, výše sankčních úroků, zástava, ručení, jistota, výhrada vlastnictví. U nových zákazníků je vhodné o nich získat reference. Stanovit si bonitu zákazníka.

V druhé fázi je vhodné provádět zařazení zákazníka do segmentů, podle důležitosti, rizikovitosti a potřeby pro naše podnikání. Jednotlivým segmentům jsou stanoveny

podmínky způsobu platby, stanovení doby splatnosti, skonta, zálohy, možnosti poskytnutí dodavatelského úvěru, platba směnkou, splátkový kalendář, stanovení úvěrového rámce. Pokud přes prevenci dojde k fázi vymáhání měli bychom nejprve provést upozornění a přesvědčit se, zda odběratel závazek eviduje, osobním jednáním se snažit nalézt schůdné řešení pro obě strany, právně ho řešit novací nebo narovnáním smluvního vztahu, především jako změnu způsobu platby, dle výše jmenovaných možností. Dále omezení dalších odběrů, zrušení obchodní transakce vrácením předmětu smlouvy, je-li ve smlouvě uplatněna výhrada vlastnictví. Umožňují-li to obchodní vztahy provést započtení závazků, kapitalizaci pohledávek. Pokud již vlastními silami nejsme schopni pohledávku vymoci jsou zde možnosti prodeje pohledávky, využití služeb vymahací agentury nebo soudu. Zde je nutné počítat s vyššími náklady. Hodnota pohledávky se může také stanovit, ne jmenovitou nebo pořizovací cenou, ale cenou reálnou. Je třeba mít na paměti i možnost promlčení, což je u obchodních pohledávek 4 roky od splatnosti nebo 3 roky od zjištěné skutečnosti.

U MSP je nejreálnější metodou osobní kontakt, protože ve většině obchodních transakcí jsou úzké dodavatelsko-odběratelské vztahy. Dobré zkušenosti jsou i s fungováním dodavatelsko-odběratelských řetězců, kdy se o rizika dělí všechny zainteresované subjekty.

3.2.4 Výsledky ankety u fyzických osob v projektu IGA 7725

Při soustředění se na fyzické osoby z ankety je možné vyčíst tyto výsledky: FO se účastnilo pouze 10, převážně vykazují stav majetku mezi 2-10mil., jedná se vcelku o úspěšné firmy, kdy jen jedna byla ve ztrátě. Při vymáhání bylo 6 firem zcela úspěšných, nejčastěji užívané metody jsou upomínky, osobní jednání, omezení dalších dodávek a soudní řízení, za nejúspěšnější jsou uvedena osobní jednání a omezení dodávek, vysoké náklady na vymáhání pohledávek firmy neuvádějí. V malé míře jsou využívána skonta a určování bonity zákazníka. Za největší překážky při vymáhání považují firmy nedostatečnou legislativu, je nutné podotknout, že většina dotazníků byla odevzdána loňského roku. Stále však existuje mnoho situací, kdy legislativa znevýhodňuje jeden subjekt před druhým a na tyto úkazy je třeba upozorňovat.

Použité publikace:

- [1] BAŘINOVÁ, D., VOZŇÁKOVÁ, I., 2007. *Pohledávky- právně – daňově – účetně*. Praha Grada Publishing
- [2] ČR zákon č. 513/ 1991 obchodní zákoník v platném znění
- [3] ČR zákon č. 182/2006 Sb.o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) v platném znění
- [4] ČR zákon č.586/1992 Sb. o daních z příjmu v platném znění
- [5] ČR zákon č.235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty v platném znění
- [6] ČR zákon č.593/1992 Sb. o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu v platném znění